

Kvensk blir universitetsfag

Eira Söderholm

Finsk språk og revitalisering av kvensk

På begynnelsen av 1970-tallet begynte man – etter en pause på mange tiår – på nytt å undervise i finsk språk i den norske skolen, og i 1977 ble finsk også undervisningsfag ved Distriktshøgskolen i Alta og ved Universitetet i Tromsø. Den gang tenkte man at denne finskundervisningen skulle gi kvenene mulighet til å lære sitt eget språk: At det ville hjelpe unge til å lære det fra bunnen av og eldre til å lære å lese og skrive det.

Det finske språket har likevel ikke vist seg å være riktig vei for kvenene til å revitalisere språket sitt. Selv om snart ganske mange har lest finsk på skolen, og også på høyere nivå, har likevel ganske få kvener begynt å bruke det i hverdagslivet, og ikke en eneste har begynt å skrive skjønnlitterære tekster på det – eller iallfall ikke gitt ut en eneste tekst på det, selv om det kanskje finnes noen tekster i skrivebordsskuffen. Når det så endatil så ut til at det også ble færre og færre finskstudenter, så bestemte Humanistisk fakultet ved Universitetet i Tromsø våren 2003 å starte opp et studium i kvensk språk og kultur.

Kvensk for hvem og hvordan?

Man hadde likevel forsøkt å undervise i kvensk språk ved Universitetet i Tromsø litt tidligere også, på begynnelsen av 2000-tallet. Da var studiet likevel et vanlig campusfag, og det var bare noen få studenter. Med det nye studiet ønsket vi å nå også de få voksne menneskene som allerede har arbeid og familie, og som det er vanskelig for å flytte til et annet sted for å studere. Derfor bestemte vi at studiet skulle være et nettstudium, at alle skulle kunne studere hjemme og ikke behøve å flytte til et annet sted. Dette passet også sammen med at universitetet nettopp da ønsket at flere og flere studier skulle være nettbaserte.

Den første tanken var at studiene, slik som også tidligere, var ment for folk som allerede kan kvensk eller finsk muntlig eller skriftlig. Det fins to viktige slike grupper: Kvener som snakker kvensk, men som ikke kan skrive det. Denne gruppen ønsket

vi altså å hjelpe med alfabetisering. Den andre gruppen er lærere som kan finsk og underviser i finsk som andrespråk. Undervisningsplanen i finsk som andrespråk gir nemlig mulighet til å undervise også i kvensk som andrespråk, men da lærerne ikke hadde hatt mulighet til selv å lære seg skriftlig kvensk, så var det bare et par lærere i kommunene Porsanger og Alta som hadde undervist i det. Men da vi så kom litt lengre i planleggingen, fant vi ut at dersom hensikten var en virkelig revitalisering, så måtte studiet også være mulig for studenter som ikke kan språket i det hele tatt. Dette gjelder en stor del av kvenene, og man kan nærmest si at det gjelder alle de unge. Derfor burde man la studiet starte helt fra begynnelsen av, det vi si fra nullnivå.

Jeg fikk så oppgaven med å bygge opp dette studiet i kvensk språk.

Hva slags språk var det man skulle undervise i?

Det første problemet man støtte på, var at det ikke fantes noen passende lærebøker eller grammatikker for kvensk. Jeg måtte så begynne å lage undervisningsmaterieell til studentene. Men da kvensk også manglet skriftspråk, var det ikke enkelt å bestemme seg for hvilken språkvariant undervisningsmaterialet skulle være på. Dersom studiet var ment bare for dem som allerede kunne litt av språket, da hadde man kunnet gjøre slik som da det tidligere ble undervist i kvensk på universitetet: Å ta gamle dialekttekster som var tatt opp på bånd på 1960- og 1970-tallet, og så ut fra dem se på hvilke former og strukturer som fins i de ulike dialektene. Da studiet likevel var tenkt også for folk som ikke kunne verken finsk eller kvensk i det hele tatt, så kunne det ikke være altfor mye variasjon i det språket det skulle undervises i – eller rettere sagt ingen variasjon i det hele tatt. Så kunne et alternativ ha vært at man hadde valgt trekk fra alle kvendialektene og laget et slags kompromiss-språk av det. Men så fantes det enda et kriterium språket måtte oppfylle. Det måtte være så logisk og regelmessig som mulig, og derfor var det heller ikke enkelt å sette sammen et kompromiss.

Høsten 2004, mens man fremdeles holdt på med planleggingen av kvenskstudiet, kom redningen. Da utkom Alf Nilsen-Børsskogs første roman, Kuosuvaaran takana, og der var det så mye tekstmateriale at man på grunnlag av det kunne lage en grammatikk. Når også andre tekster som inntil da var utkommet var skrevet av folk fra Porsanger, var valget enkelt: Jeg skulle kunne bygge min undervisning i kvensk på språket i Porsanger. Så skrev jeg da en slags begynnergrammatikk for kvensk, og jeg skrev kvenskspråklige tekster ut fra den språkmodellen man hadde valgt. Grammatikken og tekstene ble lagt ut på nettet på den Classfrontier-plattformen som universitetet bruker, og der hadde man så en begynnelse på undervisningsmaterieell i kvensk.

Kvenskstudiet og studentene

Etter lange forberedelser startet man opp studiet i kvensk språk og kultur våren 2006. Det var over tretti språkstudenter eller mange flere enn det noen gang har vært av finskstudenter.

Av de studentene som begynte på studiet var cirka tre fjerdedeler kvener, og nesten alle de andre var finlendere som hadde flyttet fra Finland. Nesten alle kvenene kunne

allerede ved oppstarten av studiet ganske godt muntlig kvensk, men det var også noen som ikke kunne språket i det hele tatt. Åtte av studentene var lærere, en var journalist og noen arbeidet innen helsesektoren. Vi kan da si at det nettbaserte kvenskstudiet nådde nettopp slike studenter som det også var ment for.

Studentene lærte mye, og vi kan si at alle studentene som kunne muntlig kvensk ble alfabetisert, og også de andre lærte såpass mye at de kan kommunisere på kvensk. Lærerne i Finsk som andrespråk fikk ferdigheter i å undervise i kvensk som andrespråk. Hvor mye kvenskundervisning det virkelig blir i skolen, avhenger likevel også av at man kunne få kvenske lærebøker og annet undervisningsmaterieell i skolene. Nå er situasjonen meget utilfredsstillende.

En følge av kvenskstudiet har også vært at den eneste avisa som er tenkt for kvener, Ruijan Kaiku, mer har begynt å gi ut kvenskspråklige artikler, fordi avisas finskspråklige journalist har lært å skrive det. I Ruijan Kaiku har det også vært noen fortellinger på kvensk skrevet av studenter fra kvenskstudiet. Dersom det enda hadde vært ressurser til å lage et fast tekstskrivingskurs, så hadde det sikkert vært mulig at noen av studentene ville ha begynt å skrive flere kvenskspråklige tekster og skjønnlitteratur. Så dyktige var de.

Fremtiden for kvenskstudiet

Høsten 2008 har universitetet startet sitt andre kurs i kvensk. Det er færre studenter, og det er færre kvener enn på det første kurset, og ikke en eneste av dem er lærer i skolen. En positiv ting er det likevel at studentenes gjennomsnittsalder er lavere enn første gang. Det ser også ut til at kvensk mer begynner å interessere unge mennesker, og derfor ser det bedre ut for revitaliseringen.

Fremtiden for kvenskundervisning er likevel ganske usikker: Universitetet har ikke gitt noen egne øremerkede midler til dette, og fordi de som nå har kompetanse om noen år kommer til å pensjonerer seg, er det også vanskelig å finne kompetente lærere,.

Universitetet burde nå også satse på å øke kompetansen i kvensk. Man burde bygge opp en mastergrad i kvensk, og man burde få doktorgradsstudenter som kunne ta de høyeste stillingene, som man forhåpentligvis enda vil få til kvensk

Det viktigste av alt er likevel at den kvenske ungdommen interesserer seg mer for å lære kvensk. Jeg håper at det at kvensk er blitt et universitetsfag vil inspirere dem til det.

Til norsk ved Hanne Elin Utvik